

Herkes İçin İyi Yaşanabilir Bir Yaşlılığa Doğru

Towards a Good Quality of Life for All in Old Age

Ceyda Acar¹ 

Yaşlılığın bireysel ve toplumsal boyutlarıyla incelenmesi önemlidir. Böylece bütüncül bir değerlendirme yapılması ve elde edilen verilerin politika, hizmet, algı, tutum değiştirme-geliştirme olarak yaşlı bireylere yansımaları gerekmektedir. Yaşlılık, emeklilik, yetişkin eğitimi, eğitim yönetimi gibi konularda çalışmaları olan Recep Cengiz Akçay'ın Yaşlılık ve Emeklilik adlı kitabı, geniş bir perspektifte yaşlılık olgusunu incelemektedir.

Yazar bu kitabın yazılış amacını “yaşlılığın mutlu bir dönem olarak yaşanmasına katkıda bulunmak” olarak tanımlamaktadır. Kitapta, dünyada ve Türkiye’de, gelişmiş toplumlardan gelişmekte olan toplumlara doğru seyreden yaşlı nüfus artışı ve bununla yaşanan toplumsal, ekonomik, psikolojik farklılaşmalara genişçe değinilmiştir. Yaşlı nüfus artışının nedenleri, halihazırda var olan ve potansiyel sorunlar ile tanımlanan durumun yönetilebilir olabilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra, istatistiksel ve politik durum ile toplumsal ve bireysel yaşamdaki durumların analizi yapılmış, bu analizlerin biyopsikososyal kapsamda kuramsal çerçevesi ele alınmıştır.

Kitabın giriş bölümü öncesinde hayat ağacı olarak simgeleşen Banyan Ağacı ile yaşlılık birbirine benzetilmiştir. Banyan Ağacı havaya doğru kökler çıkarabilen ve böylece binlerce kökü olabilen bir ağaç olması bakımından insanın eylemlerinin kalıcı bir bağa dönüştüğünü simgelemektedir. Yaşlanan insan, deneyimleri, fikirleri, etkileşimleri, kararları ve eylemleri ile dünyaya pek çok farklı iz bırakmaktadır. Bu

¹ Sorumlu yazar: Ceyda Acar (İdari Uzman), Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: cacar@bezmialem.edu.tr ORCID: 0000-0001-5848-3787

Atıf: Acar, C. (2025). Herkes için iyi yaşanabilir bir yaşlılığa doğru. [Recep Cengiz Akçay'ın Yaşlılık ve Emeklilik" adlı eserinin değerlendirmesi]. *Senectus*, 3(2), 417-420 <https://doi.org/10.26650/senectus.2025.3.2.0983>

izler Banyan Ağacının köklerine benzetilmektedir. Bu metaforik anlatılardan faydalanarak yaşlılığa ılımlı bir yaklaşımla başlayan kitaptaki bölümlendirme, teorik içerikler ve yaşlılığın fenomen olarak incelenmesine olanak veren bazı konular üzerine odaklanmıştır. Kitabın bölümleri, kavram ve kuramlar, toplumsal düzeyde ve ailede yaşlılığın yeri, yaşlılıkta bireysel ve bilişsel durum ve bellek durumu, bilgelik, sosyal ilişkiler ve yalnızlık, yaş ayrımcılığı ve istismar, emeklilik başlıklarından oluşmaktadır.

Kitabın ana söylemi, yaşlılığın korkulması gereken bir son evre değil, mutlu ve tatminkâr şekilde yaşanabilecek yeni bir dönem olduğudur. Kitapta da bu konulara yer verilmekle beraber yaşlılıkta yaşamın değeri farklı açılardan vurgulanmakta ve böylece kitap amacına ulaşmış görünmektedir.

Yaşlılıkla ilgili literatüre bakıldığında biyopsikososyal sorunların bilinir olduğu görülmektedir. Yaşlılık olgusuna yönelik tıbbi, sosyolojik ve psikolojik açıklamalar sıklıkla yapılmakta, kuramsal ve metodolojik yaklaşımlardan söz edilmektedir. Özellikle düşük sosyoekonomik grupta yer alan yaşlı bireylere ve ailelerine yönelik çözüm için somut ve erişilebilir önerilere yer verilmemesi literatürde yaşlılık olgusuna yönelik eksiklerin başında gelmektedir. Bu kitap kısmen de olsa bu arayışa bir cevap verebilmektedir.

Kitapta yaşlılık ve emeklilik konusuna da yer verilmiştir. Yazar, yetişkin eğitimi konusunda da çalışmaları olan bir akademisyen olarak yaşlılığa ve emekliliğe hazırlık evresinde yapılandırılmış eğitimler olması gerektiğini savunmaktadır. Literatürde, yaşlılığa hazırlık evresinde yapılması gerekenler aktif katılım ve sosyalleşme bağlamında ele alınırken yazar bir mesleki eğitim gibi yapılandırılmış emeklilik eğitimlerinden bahsetmekte, böylece yeni bir perspektif geliştirmektedir. Yaşlılık evresinin iyi bir hal olarak yaşanabilmesinde en önemli eksiklerden biri muhakkak ekonomik erişim imkansızlıklarıdır. Yazar, bu sorunu göz önüne alarak eğitimlerin sosyal hizmet kuruluşları tarafından verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yine de ekonomik düzey sadece emeklilik eğitimleri için değil sosyal aktiviteler, engelliliğin getirdiği yaşama katılım sorunları gibi pek çok alanda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaşlılıktaki ekonomik yetersizliklerin doğurduğu sorunlar ve çözümlerinin daha açık ve kapsamlı değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kent-kır yaşamı ve akraba-aile ilişkileri arasındaki farklar hem yaşlanmaya hazırlık sürecini hem de yaşlılık evresini, yaşam doyumu ve kalitesi açısından etkilemektedir. Hatta kişilik yapıları bile tutum ve davranışları etkileyeceğinden yaşlı bireylerin durumlarında farklılık olmasına neden olmaktadır. Kitapta kent ve kır yaşamı arasındaki farklardan söz edilmemiştir. Oysa ki yaşlı bireylerin yaşayacakları zorluklar ve faydalar açısından, sakin ve az nüfuslu kır yaşamı ile hızlı ve kalabalık kent yaşamı arasında elbette büyük farklar söz konusudur. Yaşlı bireylerin kent içinde yaşadıkları zorlukları en aza indirmeyi amaçlayarak düzenlemeler yapılmasını anlatan “yaşlı dostu kent”

kavramı da kent yaşamının yaşlı bireyler için farklı zorlukları olduğunun göstergesidir. Yaşlı bireylerin yaşadıkları sorunlar ve çözümleri hakkında önerilerin yaşam alanları farklılıklarına göre de değerlendirilmesi gereklidir.

Yaşlı bireylerin aile ve akraba yapıları hakkında kitapta detaylı bilgiler verilmektedir. Aile yapıları ve yaşlı bireylerin farklı aile yapıları içindeki durumlarına ayrı bir bölümde değinilmektedir. Aile yapıları ve aile yapılarının zamanla farklılaşması halinde yaşanan bireyin rol değişimleri detaylı şekilde irdelenmekte ve emeklilik durumu açısından incelenmektedir.

Kitapta kişilik yapıları ve ilgi alanları yaşlı bireylerde sık görülen ortak özellikler etrafında değerlendirilmektedir. Yaşlanan bireylerin üretme ve sosyalleşmeye yönelik isteksizlik durumlarının arttığı genel bir eğilim olarak literatür bilgisi olarak sunulmaktadır. Ancak bireyler hayata daha iyimser ya da kötümser yaklaşabilir; yaşadıkları karşısında kabullenici veya isyankâr tutumlar sergileyebilirler. Bireylerin tutumlarındaki bu farklılıklar yaşlılık dönemlerindeki durumlarını etkileyebileceğinden, ortak noktalarla birlikte farklılıklara da değinilmesini önemlidir.

Bilgelikle ilgili ayrı bir bölüme yer veren yazara göre, yaşlanma ve yaşlılık olgusuna olumlu bakılması sorunun çözümündeki en önemli anahtarlardandır. Bilgelik ise bireyin kendi durumunu olgunluk ve iyimserlik ile karşılayabilmesini sağlayan kişilik yapısıdır. Yazar, bilgelik kavramını somutlaştırarak yaşlılıkta varılması hedeflenebilecek yetileri görünür hale getirmekte ve sıralamaktadır.

Yaşlılığı olumlu deneyimlemek için vasıta olmak hedefiyle hazırlanan kitabın bu hedefi, yaşlı bireylerin günlük yaşamlarındaki deneyimler ve algıları - mikro bir yaklaşımı içerse de yaşlılık olgusunun “iyi” olarak algılanması- yazarın da dikkat çekip incelediği gibi pek çok farklı bilim ve bu bilimlerin mikro ve makro boyutlarıyla ilintilidir. Dolayısıyla kitapta yer alan geniş perspektifin incelenmesi önemlidir. “İyi yaşlılık” (aktif, başarılı, sağlıklı yaşlanma gibi kavramların tamamını ifade etmeyi amaçlayarak) için ekonomik engeller en yüksek bariyerlerdir. Bu nedenle ekonomik erişim sorunları olan yaşlı bireylerin ve çevrelerinin de “iyi yaşlılık” için sunulan çözümlere erişebilmesini sağlayacak daha çok çalışma ve öneriye ihtiyaç vardır. Olumlu bir yaşlanma deneyimine dair en etkin çözümler, bireysel ihtiyaç analizleri ve uygulamalarla mümkün olur. Bu nedenle kitapta genel ve ortak bir tanımlama ile bahsedilen sorun ve çözümlerin, bireylerin özel ihtiyaçlarına yönelik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Kitapta yer alan bilgiler, bu değerlendirmelerin yapılabilmesi için önemli bir katkı sağlayabilir.

Kitabın içeriği hem yaşlı bireyler ve yaşlı yakınları, hem de yaşlılık ile ilgili eğitim alan öğrenciler için oldukça kapsamlı ve anlaşılır bilgiler vermektedir. Yaşlılık konusunda çalışan akademisyenler için de konuya genel bir bakış oluşturmalarını

sağlayacak bir eserdir. Ayrıca bazı sıralama değişiklikleri ile ders kitabı olarak da kullanılabilir. Eserdeki başlıklandırma yaşlılık ile ilgili teorik düzey (kuram ve kavramlar), yaşlılıkta bireysel düzey, yaşlılıkta toplumsal düzey, yaşlılıkta yaşanan sorunlar, yaşlılık hakkında tartışılması gereken özel konular (bilgelik, emeklilik) şeklinde organize edilmiş olsa daha akıcı bir içerik haline gelebilirdi. Sosyal hizmet planlamalarına yönelik tavsiyeler nedeniyle kitabı politika yapıcı ve uygulayıcıları ile proje fon sağlayıcılarının da inceleyebileceği bir eser olarak nitelendirmek mümkündür.